

« zurück blättern vor »

RATUNEK subst. m., ab 1466; auch *ratunk*, *retunek*, *retunk*. 1) ‘Hilfe in einer Gefahr, im Unglück, in einer schwierigen Situation’ – ‘pomoc w niebezpieczeństwie, w nieszczęściu, w trudnej sytuacji’: 1466 R XXV 135, STP *Non current iam ad subsidium frater fratri na ratunk*. o 1545 RejJóz F8, SPXVI *Achiza na rathunk przybiegła*. o 1561 1 Leop.2 Mach. 8, L *Przywiódł im na pamięć ratunki bozkie, które dodawał oycom ich*. o 1569 Baz.Sk. 76, L *Resztę żołnierzy prawie sobie Skanderbeg iako na ratunek zachował*. o 1608 Warg.Cez. 36, L *Którychby piérwéy naiechali, do tych na ratunk bieżć kazal*. o (1621) 1728 Dambr.Kaz. 459, L *Choremu *retunek wszelaki okazować, nawiedzać go, cieszyć, opatrować, karmić, leczyć, każdy powinien według przeżożenia*. o 1670 Odym.Sw.2 Nn4, L *Jestem po wszystkie dni opiekun prawy Aż do skończenia świata, ratunkami Memi wspieraiąc wszystkie wasze sprawy*. o 1697 Bratk.L. 4, L *Nie żąda-ć owca od wilka ratunku*. o 1775–1806 Teat.1 10, L *Już iéy tak miłość głowę zawróciła, że i ratunku niemasz*. o (1816) 1978 Malwina *zanieśli [[go]] zaraz do najbliższej wioski, a do zamku czym prędzej postali po ratunek*. o 1832–1844 L₂ 230, SJAM *Ale powiedz, cóż za ratunek na chorobę?* o 1841 Wilk.P.Wieś I 8, DOR *Ze wszystkich stron biegli sąsiedzi do ugaszenia pożaru; zwiększał się z każdą chwilą ratunek*. o 1869–1870 Pol Obrazy I 324, DOR *Przeraźliwe głosy, błagające ratunku, przybliżały się (...) poczęto dzwonić na trwogę*. o (1894) 1897 Ask.Studia 204, DOR *[Dwór francuski] szturmował przez Mercy’ego do Wiednia o zbrojny ratunek, chciał już widzieć w Paryżu armie skoalizowanej Europy, monarchicznej*. o 1952 Breza Uczta 392, DOR *Ogarnięty trwogą, zaczął wołać o ratunek, woda zdławiła jego chrapliwy krzyk*. – STP, SPXVI, MAČZ, CN, TR, L, SWIL, SW, DOR. 2) ‘Befreiung, Erlösung, Bewahrung vor Zerstörung, dem Verderben; Art und Weise (manchmal auch Mittel) der Vermeidung von Verderben, Tod, Unglück usw.’ – ‘ocalenie, wybawienie, zachowanie od zniszczenia, od zguby; sposób (niekiedy też środek) uniknięcia zguby, śmierci, nieszczęścia itp.’: (1611–1640) 1735 Vol.Leg.3 252, L *Woyfsku zapłacić inaczeý nie możemy, iedno daniem poborów łanowych, *szosowych i innych ratunków*. o (1777–1778) 1955 Wybicki 207 *do przyszłego przynajmniej ratunku sposobić się powinniśmy*. o 1784 Skrzet.P.P.2 28, L *Duchowni Polscy, prócz pospolitych podatków ieszcze łaskawy ratunek, czyli subsidium charitativum płacą*. o 1788 Koł.List.1 8, L *Naród chce się brać dziś szczerze do tych ratunków, które mu ieszcze zostawiła opatrność*. o (1843) 1949 Słow.Książę 397, DOR *W twoim ręku los mój cały, w twoim głosie me zbawienie. A ty stoisz oniemiały? Kiedy w jednym twoim słowie ratunek dla córki leży?* o (1881) 1938 Lam J.Kariery 215, DOR *Ostatnią kotwicą ratunku było*

zaciągnięcie jakiej takiej pożyczki w banku (...) na zapłacenie rat należnych innym zakładom. ◦ (†1946) 1952 Makowiec.Przyg. 94, DOR *Musieli teraz myśleć przede wszystkim o własnych głowach, o własnym ratunku.* ◦ 1950 Reym.Now.V 211, DOR *Poczuł się naraz dziwnie obcy, samotny i jakby zgubiony bez ratunku.* ◦ 1951 Iwasz.J.Odbud. 23, DOR *Wierzę ci. Jesteś moją ostanią deską ratunku.* – L, SWIL, SW, DOR. ◊ **Var:** *ratunek* subst. m., 1561 1 Leop.2 Mach. 8, L – SPXVI, MĄCZ, CN, TR, L, SWIL, SW, DOR; *ratunk* subst. m., 1466 R XXV 135, STP ◦ [LBel.] 1608 Warg.Cez. 36, L – STP, SPXVI, L (zan.), SWIL (daw.), SW (stp.); *retunek* subst. m., [hapax] (1621) 1728 Dambr.Kaz. 459, L – L (zan.), SWIL (daw.), SW (stp.); *retunk* subst. m., [hapax] †1566 Orzech., SW – nur SW (stp.). ◊ **Etym:** mhd. *rettunge* subst. f., ‘Hilfe’, LEX. ◊ **Konk:** †*rata*. ◊ **Der:** *poratunek* subst. m., [hapax] 1837 Wójc.Kledy II 20, DOR, zuerst geb. SW; *ratunkowy* adj., (1898) 1950 Dyak.Las 139, DOR ◦ (1907) 1950 Zap.G.Dul. 100, DOR *Pogotowie ratunkowe przed moją kamienicą.* Zuerst geb. SW; *ratunczek* subst. m., [hapax] vor 1912 Ork., SW, zuerst geb. SW. ❖ Auch hier spricht das fast ausschließliche Vorkommen des Anlauts *ra-* im Polnischen gegen eine tschechische Vermittlung: *retunk* von Orzech[owski], SW kann eine modische Übernahme aus dem Tschechischen sein; bei Dambr[owski] Kaz., L kann die Form eher vom Hochdeutschen beeinflusst sein. Allerdings stammt Dambrowski “wahrscheinlich” (Hrabec und Peplowski) aus einer tschechischen Familie. Vgl. †*ratować*.

« zurück blättern vor »